

6. Попова Е. С. Структура манипулятивного воздействия в рекламном тексте. – Екатеринбург: Известия Уральского государственного университета. №24, 2002. – с.276–288.
7. Шейнов В. Скрытое управление человеком (Психология манипулирования). Изд-во АСТ, Минск: Харвест. – Москва, 2001. – 848с.
8. Щербатых Ю. В. Искусство обмана. Популярная энциклопедия. – Москва: Эксмо–Пресс, 2002. – 720с.
9. Kolmer L. Die Kunst der Manipulation. 1st ed. – Ecowin Verlag, 2006. – 180с.
10. Wolff G. Sprachmanipulation, in: Sprachhorizonte, Ergänzungsheft. – Dortmund, 1978. – С.3–11.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн. – <http://www.slovnky.net>
12. Международный кодекс рекламной практики. – http://www.synergy.kiev.ua/advert_ethics.html
13. Duden – Deutsches Universalwörterbuch, 5. Aufl. – Mannheim, 2003.
14. Meyers Lexikon Online. – <http://lexikon.meyers.de>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Лянг – аспірантка кафедри німецької філології Львівського національного університету імені Івана Франка.
Наукові інтереси: семантика, стилістика, лінгвістика рекламних текстів, проблеми рекламного дискурсу.

ОБРАЗ РОСІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ КОРЕЇ В ЗНАКАХ ВЕРБАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Ірина МУРАТОВА (Житомир, Україна)

У статті досліджується феномен вербальної агресії в політичному дискурсі, її реалізація за допомогою знаків мови та знаків мовлення. Дається характеристика основних знаків вербальної агресії. Проаналізовано використання знаків вербальної агресії в межах англomовної політичної комунікації на прикладі відносин США з Північною Кореєю та Росією.

The article investigates the phenomenon of verbal aggression in the political discourse realized through language signs and speech signs. The author characterizes the basic signs of verbal aggression and analyzes the use of signs of verbal aggression in political communication. The political discourse under analysis covers the relations between the USA, North Korea and Russia.

Лінгвістичні розвідки останніх років характеризуються збільшенням інформації, насиченої семантикою агресії, яка, як зазначає Т.В. Жаркова є порушенням етико-мовленнєвої норми [6]. Найбільша кількість інформації на сьогоднішній день сприймається і передається через політичний дискурс, який є основним джерелом суспільного життя більшості держав. Специфіку політики дослідники вбачають саме в дискурсивному характері: велика кількість політичних дій за своєю природою є мовленнєвими діями [16]. Політична комунікація – це специфічний вид політичних дій, за допомогою яких політичні діячі регулюють виробництво й поширення суспільно-політичних ідей свого часу за допомогою мови задля впливу на масову свідомість людей з метою боротьби за владу [10]. Сучасний політичний дискурс демонструє "відмирання" етичного й естетичного компонентів мовленнєвої культури [3]. В рамках політичного дискурсу здійснюється боротьба за цінності й домагання певного статусу, боротьба за владу та ресурси, в якій метою супротивника є нейтралізація, завдання шкоди або усунення суперника [17]. Це означає, що різноманітні семіотичні засоби спілкування тяжіють до використання семантично агресивних знаків мови й знаків мовлення, дослідження яких і становить **актуальність** запропонованого дослідження.

Метою статті є виявлення та систематизація знаків вербальної агресії в англomовному політичному дискурсі відносно Північної Кореї та Росії.

Матеріал дослідження становлять аналітичні статті щотижневого американського видання Newsweek.

Поділ знаків вербальної агресії в політичному дискурсі на знаки мови й знаки мовлення відбувається з огляду на протиставлення власне мови та мовлення у лінгвістиці. Різницю між мовою і мовленням можна визначити як різницю між загальноприйнятим, закріпленим у традиції, поширеним і не загальноприйнятим, випадковим, непоширеним [9].

В якості основи для протиставлення мови і мовлення Ф. де Соссюр висунув різне ставлення до розвитку. Мовленню притаманна еволюція. Мова також змінюється, але не містить у собі джерела розвитку. Мова є тільки продуктом розвитку мовлення. Мовлення – джерело розвитку [8].

На думку О. Смірницького, до мови належить усе, що має готовий характер і відтворюється в мовленні, а до мовлення – все, що не має готового характеру і створюється в процесі спілкування [11: 13].

Відповідно до розмежування мови й мовлення, під знаками мови розуміємо одиниці, що мають готовий характер і закріплені значення в словнику. Знаки мовлення – одиниці, які не мають готового характеру, створюються в процесі спілкування, не мають закріпленого значення в словнику. В межах цієї дихотомії відносимо лайливу лексику, а також різноманітні стилістичних засобів до мовних знаків вербальної агресії. Одиниці ж, відомі як ярлики й маркери відчуження, відносимо до мовленнєвих знаків вербальної агресії.

Лайлива лексика – лексика, якій притаманна негативна експресивно-емоційно-оцінна конотація [87]. Як зазначає О.Й. Шейгал, лайлива лексика не є характерною для інституційного спілкування в цілому й політичного дискурсу зокрема [15: 121], однак останнім часом спостерігається поширення саме такої лексики в політичній комунікації. Це, як відмічає Б.Я. Шаріффулін, пов'язано в першу чергу зі зниженням рівня культури як загальнонародної мови, так і мови політиків [13]. Далі автор наголошує, що сучасні політики "не схильні обмежувати себе у виборі виразів" [13]. Лайлива лексика в політичній комунікації виступає як засіб дискредитації політичного опонента, провокування на певні дії.

Лінгвістичне розуміння **іронії** базується на її тропеїчній природі, де вона розуміється як використання слова або виразу в смислі, зворотнім буквальному, з метою глузування [14] і є засобом вторинної номінації. Іронія – це стилістичний прийом, в якому контекстуально-оцінне значення слова прямо протилежне його словниковому значенню [1]. За словами О.Й. Шейгал, іронія – це більш інтелектуальний засіб вербальної агресії з-поміж інших, який, за її спостереженням, притаманний політикам демократичної орієнтації [15: 130].

Метафора пов'язана з вербальною опозицією або взаємодією двох семантичних смислів, а саме, метафорично вживаного виразу й оточуючого буквального контексту [2]. В політичному дискурсі, як справедливо зауважує А.П. Чудінов, метафора є потужним засобом перетворення існуючої в свідомості адресата політичної картини світу [12: 128], а, отже, викликає необхідні емоції щодо політичних супротивників, формує негативне ставлення до опонентів.

Ярлик є особливим знаком вербальної агресії, який несе в собі негативну оцінку й при цьому не з'ясовує об'єктивних ознак особистості, мікросоціуму, подій, явищ, а позначає їх за ознакою ідеологічної чужерідності [5: 92].

Ще одним важливим видом мовленнєвих знаків вербальної агресії є **маркери відчуження**, що базуються на механізмі дистанціювання. В умовах політичного конфлікту, на думку Н.В. Гришиної, учасники конфлікту можуть проявляти тенденцію до протиставлення "себе" й "іншого", де "Я" зображується з позитивного боку, а "він" наділяється різноманітними негативними рисами [4: 280].

Наведені вище знаки вербальної агресії використовуються в політичній комунікації для демонстрації переваги над політичним супротивником, агресивного підходу до опонента, неприйняття чужих точок зору.

Розглянемо, як застосовуються перелічені мовні й мовленнєві знаки вербальної агресії для характеристики таких держав, як Північна Корея та Росія американським журналом "Newsweek".

Певною мірою імідж будь-якої країни, її статус на міжнародній арені, ставлення інших світових держав залежить від уряду цієї держави, його голови. Негативний образ державного лідера веде до політичної й економічної ізоляції країни, вона зазнає нападок з боку сильних світових держав. Дане твердження знаходить відображення в наступному прикладі:

In private diatribe that left listeners stunned by its vehemence, the U.S. president (G. Bush – I.M.) called Kim a hateful "pygmy" who behaved like "a spoiled child at a dinner table".

Застосовування лайливої лексики та порівняння у вище наведеному прикладі використовуються в якості образи й відображають ставлення до лідера Північної Кореї та країни взагалі. Подібну тактику застосовано й у ряді інших уривків, де проводиться паралель між корейським головою уряду й вередливою дитиною.

Образ нещадного корейського лідера набуває нової якості й нових комічних рис через застосування іронії:

By many accounts, North Korea's Kim Jong Il also suffers from a tender ego. For one thing the 5-foot-3 dictator is sensitive about his height (hence, one suspects, his bouffant hairstyle and elevator shoes).

В даному прикладі знак мови "*a tender ego*" застосовується до корейського лідера іронічно; в подальшому контексті він називається диктатором і не має нічого тендітного й вразливого. Крім того, увага привертається до маленького зросту політичного лідера й слугує підставою для глузування з нього.

Лайлива лексика наступного прикладу покликана охарактеризувати корейського лідера як нещадного злочинця, що вже не є пустотливою дитиною:

There was, at the time, a hostile "anything but Clinton" tone in the White House, and Kim Jong Il was also a handy villain to have around to justify the centerpiece of Bush's foreign policy, the expensive missile defense program.

Створення негативного образу Північної Кореї в цілому відбувається за рахунок вживання мовних і мовленнєвих знаків, які слугують для приниження значущості цієї країни на світовій арені, зображення її найбільшою загрозою безпеки Сполучених Штатів й інших світових держав:

U.S. attempts to stop Iran from acquiring the bomb and to pry the weapons out of North Korea's fingers are also key parts of this campaign. These efforts are all grounded in the same proposition: that, as Obama has said several times, nuclear weapons represent the "gravest threat" to U.S. security.

У наведеному прикладі метафора "*to pry the weapons out of North Korea's fingers*" уподібнює Північну Корею, як і її лідера, нерозважливій дитині.

Ярлик "*gravest threat*" в даному прикладі покликаний проілюструвати ступінь загрози з боку Північної Кореї.

Негативний ефект при зображенні правлячої верхівки країни створюється за допомогою алюзії:

...where thousands of people starve unnoticed and where Kim administers "a gulag the size of Houston", in Bush's words.

Маркер відчуження як знак мовлення набуває негативної функції в контексті, наголошує на відстороненні від режиму, який несе політичну, економічну, культурну темряву своїй країні:

Karen Hughes, then Bush's counselor, told reporters that the president was fascinated by satellite pictures of the Korean Peninsula at night, showing bright lights over South and darkness over the power-starved North. To Bush, the pictures showed "the light and opportunity that comes with freedom and the dark that comes with a regime that is oppressive", Hughes said.

Ідею відсторонення від Північної Кореї, її неприйнятності для світу режиму ілюструє наступна метафора, яка проводить паралель між корейським режимом та сталінізмом й додає більш жорстких рис до характеристики Кореї, її режиму:

As a lonely Stalinist regime, Kim's nation is a political toxic-waste site that has festered for 50 years amid East Asia's glittering success.

Метафора "*a political toxic-waste site*" порівнює корейську націю, на чолі з її лідером, зі смітником токсичних і політичних відходів. В той час як інша метафора даного прикладу "*has festered ... amid East Asia's glittering success*" уподібнює політичний режим Північної Кореї запаленню, нариву та протиставляє відсталість Північної Кореї сяючому успіху решти Азії.

Вербальна агресія, яка застосовується для характеристики Росії, носить дещо інший характер, оскільки США та Росія є рівноправними величинами на політичному просторі й тривалий час змагаються за політичну й економічну першість на світовій арені. Ставлення до Росії з боку Америки можна позиціонувати в більшості випадків як негативне. Однак порівняно з агресією у бік Північної Кореї, агресивне ставлення до Росії виражається знаками іншого порядку. Так, при вираженні негативного ставлення до російського уряду,

президента й країни в цілому не використовується лайлива лексика. Домінуючим знаком вербальної агресії є ярлик, знак мовлення:

Vladimir Ryzhkov, one of the few remaining independents in Parliament, likens Putin to a contemporary czar. Determined to recoup from the chaos of the Yeltsin years, he says, "Putin turned Russia a hundred years back to the traditions of empire and absolute personification of power. We are back to the times when the state and private business grew together in a single body".

Даний ярлик наділяє сучасного президента Росії рисами, притаманними правителю Московської Русі до революції 1917 року. В такий спосіб робиться спроба зобразити Росію як відсталу в політичному й економічному плані державу. Акцент робиться на більш як столітньому відставанні Росії від розвинених світових держав сучасності.

Наступний приклад, завдяки використанню ярлика, порівнює російського президента та його команду з королем і його васалами епохи середньовіччя:

Ever since he (V. Putin – I.M.) took office in 2000, Russia's president has worked to concentrate political power and economic wealth in the hands of the state. And he's succeeded, perhaps beyond his wildest dreams.

These days, any transaction of value – from getting your kid into university, to arranging visits to doctors, to starting a business – depends upon the whims of the king, his knights in the Kremlin or the legions of vassals who live off their patronage and in turn pay them tribute.

Продовження теми відсталості знаходимо в наступній цитаті, наведеній у виданні "Newsweek":

"Russia is rapidly moving towards being a Third World country", Nemtsov says. "And the chances of returning all this into the channel of progress and economic development in the near future are extremely low".

Маркер відчуження співвідносить Росію з країнами третього світу, ставить її на один щабель з недорозвиненими країнами.

Образ Росії як монархічної держави, якою керує одна людина, що тримає всю владу у своїх руках розкривається в наступних прикладах:

It's an open secret, well known to Russia's political classes, that the head of this new order is a round table of 12 "Barons" – top ministers and Kremlin courtiers, all close personal friends of Putin (known informally as the tea drinkers circle) who gathered weekly at the presidential dacha.

Oxford Advanced Learner's Dictionary дає наступне визначення слову "барон":

a person who owns or controls a large part of a particular industry [18: 111].

Таким чином, ярлик "Barons" як знак мовлення робить акцент на привілейованому становищі міністрів екс-президента Путіна.

Courtier is a person who is a part of the court of a king or queen [18: 353]. Отже, ярлик "Kremlin courtiers" дає негативну оцінку Путіну, характеризуючи у такий спосіб його оточення і порівнюючи тим самим самого Путіна з королем.

Russia's Parliament these days is little more than an assemblage of Putin loyalists.

Loyalist is a person who is loyal to the ruler or government, or to a political party, especially during a time of change [18: 917]. Таке визначення імпліцитно вказує на авторитарність Путіна.

Всі наведені приклади є доказом нерівноцінного використання знаків вербальної агресії в політичному дискурсі. Залежно від політичного опонента (в особі якого може виступати не лише людина, група людей, а й ціла країна) адресант може застосовувати більш м'які або більш жорсткі засоби вираження вербальної агресії. Вважаємо перспективним дослідження залежності використання знаків вербальної агресії від відносин між країнами.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Авраменко С.Р. Лингвистический механизм создания комического эффекта в романе Джозефа Хеллера "Бог Знает". <http://www.tversu.ru/Science/Hermeneutics/1998-4/1998-4-31-rus.pdf>
2. Блэк М. Метафора // Теория метафоры. – М., 1990. – С. 153 – 172.
3. Воженкова Р.К. Вербальная эквилибристика в политическом дискурсе и ее последствия. www.inst.at/kctos/speakers-a-f/bozhenkova.htm.
4. Гришина Н.В. Психология конфликта. – Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 464 с.
5. Дмитриева О.Л. Ярлык в парламентской речи // Культура парламентской речи. – М.: Наука, 1994. – С. 90 – 96.

6. Жаркова Т.В. Речевая агрессия в языке СМИ // Язык и культура – основа общественной связности. IX Невские чтения. – СПб., 2007. – С. 60.
7. Колесников Н. И., Корнилов Е. А. Поле русской брани. Предисловие к словарю бранных слов и выражений. <http://www.nicomant.fils.us.edu.pl/jrn/1999/j4/4.1/10.1kornilov.html>
8. Курс общей лингвистики / Редакция Ш. Балли и А. Сеше; Пер. с франц. А. Сухотина. Де Мауро Т. Биографические и критические заметки о Ф. де Соссюре; Примечания / Пер. с франц. С. В. Чистяковой. Под общ. ред. М. Э. Рут. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 432 с.
9. Ломтев Т. П. Общее и русское языкознание. – М., 1976. – С. 54 – 60.
10. Самарина И.В. Коммуникативные стратегии "создания круга чужих" и "создания круга своих" в политической коммуникации (прагмалингвистический аспект): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Ростов. гос. пед. ун-т. – Ростов-на-Дону, 2006. – 21 с.
11. Смирницкий А. И. Синтаксис английского языка. – М., 1957. – С. 13.
12. Чудинов А.П. Политическая лингвистика: учеб. пособие. – М.: Флинта: Наука, 2007. – 256 с.
13. Шарифулин Б.Я. Обсценная лексика: терминологические заметки. http://library.krasu.ru/ft/ft_articles/0070226.pdf
14. Шаронов И.А. Приемы речевой агрессии: насмешка и ирония. <http://il.rsuh.ru/lib/aggr/04.pdf>
15. Шейгал Е.И. Семантика политического дискурса. – М.: ИТДГК "Гнозис", 2004. – 326 с.
16. Шейгал Е.И., Черватюк И.С. Власть и речевая коммуникация // Известия РАН. Серия литературы и языка. Т. 64. – 2005. – № 5. – С. 18.
17. Coser L.A. The Functions of Social Conflict. – London: Free Press, 1956. – P. 8.
18. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – Oxford University Press, 2005. – 1780 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ірина Муратова – аспірант кафедри англійської філології та перекладу ім. Д.І. Квеселевича Житомирського державного університету ім. І.Я. Франка

Наукові інтереси: прагматика англійської мови.

СУБ'ЄКТ ТА ОБ'ЄКТ ОЦІНКИ У ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ (на матеріалі німецької художньої прози)

Леся ОВСІЄНКО (Київ, Україна)

У статті детально охарактеризовано адресанта та адресата як суб'єкта та об'єкта оцінки у німецькомовному діалогічному дискурсі, досліджено їх оцінну мовленнєву діяльність та виділено основні оцінні аспекти спілкування.

The article is devoted to the problem of assessment speech activity and main aspects of communication. The addresser and addressee are assessed as the agent and object in German dialogic discourse.

Дослідження суб'єкта та об'єкта оцінки в діалогічному дискурсі можливі лише при правильній інтерпретації й розумінні висловлення, за умов врахування цілої низки комунікативно релевантних даних. На перший план зазвичай виступають ті, які характеризують учасників мовленнєвого акту. Комунікативний мовний акт може здійснюватися усно чи за допомогою письма, але він обов'язково передбачає існування двох учасників: відправника інформації (адресанта) і одержувача (адресата) [8]. Найпоширенішою формою комунікативного акту є діалог, де обидва учасники спілкування перемінно перебувають у ролях відправника й отримувача. Саме в діалозі розкривається суть процесу обміну інформацією [7: 257-258].

Проблема адресанта і адресата у дискурсі стала останнім часом досить актуальною, до неї звертається все більше вчених [Н.Д. Арутюнова, О.П. Воробйова, О.А. Земская, Г.Г. Почепцов, О.О. Селіванова, О.І. Федотова, В.В. Шумихина та ін.]. Відомі лінгвісти здійснили певний вклад у розробку згаданого питання, розглянули фактор адресата в багатьох аспектах, зовсім залишивши поза увагою фактор адресанта, який є також важливим при здійсненні комунікації та ніколи не досліджували одночасно обох учасників дискурсу з точки зору оцінної семантики. До цього часу лишається чимало незаповнених прогалів у сфері дослідження, пов'язаних із цією проблемою, оскільки їй присвячені лише поодинокі наукові розвідки.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю детального вивчення суб'єкта та об'єкта оцінки в німецькомовному діалогічному дискурсі.

Об'єктом розгляду запропонованої статті є оцінна мовленнєва діяльність комунікантів (адресанта та адресата) діалогічного дискурсу. **Предметом** дослідження є вербальні засоби вираження оцінки у конфліктній ситуації мовлення. **Мета** дослідження – дати детальну характеристику адресанту й адресату, ретельно вивчити оцінну мовленнєву діяльність